

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING RIVOJLANISHINING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: ZAMONAVIY IQTISODIY TRANSFORMATSIYA OMILI SIFATIDA

Nasriddinova Milana Nuriddinovna
ISFT instituti Samarqand filiali SMSB-01

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarning iqtisodiyot rivojiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Hozirgi globallashtirish sharoitida sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), blokcheyn, bulutli texnologiyalar, elektron tijorat va avtomatlashtirish tizimlari iqtisodiy o'sishning asosiy omiliga aylanmoqda. Tadqiqot davomida raqamli texnologiyalarning ishlab chiqarish samaradorligi, mehnat unumdorligi, yangi ish o'rinlari yaratish, investitsiya jozibadorligini oshirish va davlat boshqaruvidagi shaffoflikka ta'siri o'rganildi. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyot rivojlanish tendensiyalari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirishni faol amalga oshirayotgan mamlakatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari yuqori bo'lmoqda. Maqolada ilmiy xulosalar hamda amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot, sun'iy intellekt, elektron tijorat, iqtisodiy o'sish, innovatsiya, mehnat unumdorligi, sanoat 4.0, fintech, avtomatlashtirish.

Kirish

So'nggi yillarda jahon iqtisodiyoti tub transformatsiya jarayoniga kirdi. Bu o'zgarishlarning markazida raqamli texnologiyalar turibdi. Internet tarmoqlarining kengayishi, mobil ilovalar, sun'iy intellekt va elektron platformalarning rivojlanishi natijasida ishlab chiqarish, savdo, logistika, bank va davlat xizmatlari yangi bosqichga ko'tarildi.

Raqamli texnologiyalar iqtisodiyotda xarajatlarni kamaytirish, tezkor boshqaruvni yo'lga qo'yish, yangi bozorlar yaratish hamda samaradorlikni oshirish imkonini bermoqda. Xususan, Amazon, Alibaba, Tesla, Google kabi kompaniyalar aynan raqamli innovatsiyalar orqali global bozorda yetakchiga aylandi.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida raqamli transformatsiya faol davom etmoqda. Elektron hukumat, onlayn bank xizmatlari, elektron tijorat va IT Park faoliyati bunga misoldir.

Mazkur maqolaning maqsadi – raqamli texnologiyalarning iqtisodiyotga ta'sirini nazariy va amaliy jihatdan o'rganishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi:

1. **Analitik usul** – raqamli iqtisodiyot bo'yicha ilmiy adabiyotlar tahlili.

2. **Taqqoslama usul** – rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar tajribasini solishtirish.
3. **Statistik usul** – xalqaro tashkilotlar ma'lumotlari asosida iqtisodiy ko'rsatkichlarni o'rganish.
4. **Grafik tahlil** – iqtisodiy o'sish va raqamlashtirish o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatish.

1. Tahliliy qism

1.1. Ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri

Raqamli texnologiyalar korxonalarda avtomatlashtirish jarayonini tezlashtirdi. Robototexnika va sun'iy intellekt asosida ishlab chiqarish jarayonlari optimallashtirildi.

$$Y = A \cdot f(K, L, T)$$

Bu yerda **T** – texnologik taraqqiyot omili bo'lib, ishlab chiqarish hajmiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Natijada:

- ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi;
- mahsulot sifati oshadi;
- vaqt tejaladi.

1.2. Elektron tijorat rivojlanishi

Internet savdo platformalari kichik va o'rta biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Amazon, Alibaba, Uzum Market, OLX kabi platformalar minglab tadbirkorlarning bozorga chiqishini osonlashtirdi.

Diagramma 1. Elektron tijoratning afzalliklari

1.3. Mehnat bozoriga ta'siri

Raqamli texnologiyalar natijasida yangi kasblar paydo bo'ldi:

- Dasturchi
- Data analyst
- SMM menejer

- UX/UI dizayner
- Kiberxavfsizlik mutaxassisi
- AI injener

Ammo ayrim an'anaviy kasblarga talab kamaymoqda.

1.4. Davlat boshqaruvida samaradorlik

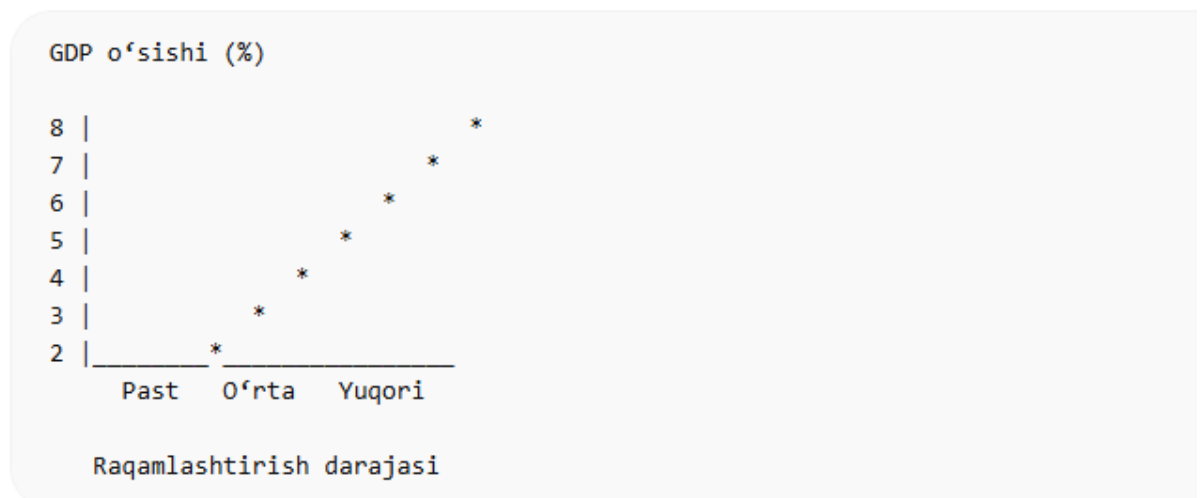
Elektron hukumat tizimlari orqali:

- korrupsiya kamayadi;
- xizmat ko'rsatish tezlashadi;
- shaffoflik ortadi;
- soliq tushumlari ko'payadi.

O'zbekistonda my.gov.uz, Soliq mobil ilovasi, elektron tender tizimlari bunga misoldir.

2. Grafik tahlil

Diagramma 2. Raqamlashtirish va GDP o'sishi

Grafikdan ko'rinadiki, raqamlashtirish darajasi oshgan sari iqtisodiy o'sish sur'atlari ham yuqorilaydi.

3. O'zbekiston tajribasi

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot bo'yicha quyidagi ishlar amalga oshirilmoqda:

- IT Park rezidentlari sonining ortishi;
- elektron to'lov tizimlari kengayishi;
- fintech kompaniyalar rivoji;
- onlayn ta'lim platformalari;
- davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi.

Bu jarayon mamlakat investitsion jozibadorligini oshirmoqda.

Umumiy natijalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra:

1. Raqamli texnologiyalar iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi.
2. Yangi biznes modellarini yaratadi.

3. Mehnat unumdorligini oshiradi.
4. Davlat boshqaruvida samaradorlikni kuchaytiradi.
5. Global raqobatbardoshlikni oshiradi.

Xulosa

Raqamli texnologiyalar zamonaviy iqtisodiyotning asosiy drayveriga aylanmoqda. Ular ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, yangi bozorlar yaratadi, xarajatlarni kamaytiradi va xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilaydi. Shu bilan birga, kiberxavfsizlik, ishsizlik va raqamli tengsizlik kabi muammolarni ham yuzaga keltiradi.

Shu sababli, har bir davlat raqamli transformatsiyani strategik yo'nalish sifatida rivojlantirishi zarur.

Amaliy takliflar

1. Internet infratuzilmasini kengaytirish.
2. IT ta'limni rivojlantirish.
3. Startaplarni qo'llab-quvvatlash.
4. Kiberxavfsizlikni kuchaytirish.
5. Sun'iy intellektni iqtisodiyotga joriy etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. OECD Digital Economy Outlook, 2024.
2. World Bank. Digital Development Report, 2023.
3. UNCTAD Digital Economy Report, 2024.
4. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva, 2019.
5. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi hisobotlari, 2024.
6. Tapscott D. Blockchain Revolution. New York, 2018.
7. Deloitte Insights. Digital Economy Trends, 2024.